

Carsten Andersen, Oslo

Linn Ullmann skød til himmels som forfatter og stjerne i sin egen ret, da hun debuterede, men hun slipper nok aldrig nogensinde af med

FØDT SOM SKANDALE

Linn Ullmann burde have vænnet sig til opmærksomheden, for den har altid været en del af hendes liv. Faktisk vidste alle i Norge, hvem hun var, allerede før hun blev født. Tre måneder inden hun kom til verden, var hun et samtaleemne i hele nationen, og der blev skrevet artikler om hende i aviserne.

Den lille pige, der voksede og voksede inde i sin mors mave, havde nogle meget berømte forældre. Moren var skuespilleren Liv Ullmann, og faren var den svenske filminstruktør Ingmar Bergman. Hvis Norden har haft et internationalt stjernepar, var det dem. De to kendisser var gift, men desværre for det kommende barn ikke med hinanden.

»Jeg startede jo som en skandale«, siger Linn Ullmann.

Uægte barn var hun i hvert fald, og det var ikke noget, man tog let på i Norge i 1966. Der skulle gå hele tre år, før en præst gik med til at døbe hende, og det var slet ikke på tale, at hun kunne få navnet Linn. Det var jo ikke et rigtigt navn, men Karin Beate gik an, og det var, hvad der kom til at stå på dåbsattesten.

Efterhånden er det vist også det eneste sted, hun nævnes ved det navn, for i mere end 30 lande er hun kendt som forfatteren Linn Ullmann.

Det er dette navn, der står på forsiden af de romaner, hun udgiver på forlaget Oktober i Oslo, hvor hun møder op som aftalt en kold og regnvåd forårsdag. Vi er der for at tale om hendes nye roman, 'Det dyrebare'. Hendes seneste romaner bærer titler med lige så tunge og betydningsladede ord. 'Nåde' og 'Et velsignet barn'.

Vi Bergman'er har altid elsket det borgerlige liv, sagde han til mig

»Hvad er det dyrebare? Jeg har ikke svaret selv«, siger Linn Ullmann.

De blå jeans er stukket ned i et par lange, brune ruskindsstøvler, og over den tynde, sandfarvede v-trøje i noget, der ligner cashmere, har hun ved ankomsten en tyk, mørk striktrøje i slåom-model. Håret er farvet lyst, og skillingen i bunden af den korte, tilbage-skrabede frisure fortæller, at den naturlige farve egentlig er mørkere, som den også var, da vi talte sammen for 13 år siden, dengang hun forfatterdebuterede.

I dag, yderligere fire romaner senere, ligner hun ellers sig selv. Ligesom sin mor har hun et udseende, som alt afhængig af humøret kan udstyre hende med en udstråling som en filmstjerne eller en skarphed, det er uklogt at komme på tværs af. De fyldige læber kan det ene øjeblik skilles i et blændende smil og det næste smalles i dyb alvor, men

det intense blik forlader hende aldrig. Hvis amatørerne i DR's båndsløjfe af talentprogrammer er i tvivl om, hvad der egentlig menes med X-factor, kan de begynde her.

Det skal på ingen måde forstås sådan, at Linn Ullmann konstant gør opmærksom på sig selv eller sin familiebaggrund. Hun er dog samtidig så professionel, at hun ved, det er et emne, hun formentlig aldrig slipper for at forholde sig til.

Hun vil bare selv bestemme, hvad og hvornår der skal hentes stof frem fra familiegemmerne. Hun er udvandret fra flere presseseancer, hvor journalister intet anede om hendes bøger eller kun ville tale om hendes familie. Hvis hun derimod synes, at det i en samtale er relevant at bringe erfaringer eller oplevelser fra Ullmann-Bergman-familien frem i lyset, skal hun nok sige til. Selv.

baggrundsbelysningen af berømmelse fra forældrene, Liv Ullmann og Ingmar Bergman. En arv, hun forsøger at sno sig fri af.

Det gør hun også denne mandag i maj i Oslo, hvor hun fortæller om sig selv og arbejdet med sin nye roman, der har været seks år undervejs.

Linn Ullmann siger selv, at ingen af hendes romaner igen skal tage seks år at skrive, men denne gang blev det bare sådan. Noget af tiden gik med at være skribent på Aftenposten, en del af tiden med at komme over den skriveblokering, hun i en periode delte med en af romanens mandlige personer – og lige så afgørende var det, at hendes far, Ingmar Bergman, døde, 89 år gammel.

»Det var vanskeligt for mig at skrive den bog, og den kunne ikke være skrevet, hvis ikke der var sket det, der skete. Jeg har lagt meget af mig selv i den bog«, siger forfatteren med henvisning til Bergmans død.

Hendes fars død betød blandt andet, at hun blev involveret i at bevare filmmin-

struktørens kunstnerbolig på Fårö nord for Gotland i Sverige. Bergman har efterladt sig i alt ni børn fra fem ægteskaber, og i hans testamente stod, at stedet på Fårö burde sælges til højstbydende og pengene deles mellem arvingerne. Der var nøgterne vurderinger på 10 mio. kr., mens andre i pressen fantaserede om langt større beløb med tanke på Bergmans verdensberømmelse og liebhaverkøbere. Linn Ullmanns mening var, at stedet burde bevares som et sted for kunst og kultur. Ikke overraskende var det Linn, der trak det længste strå.

»Jeg blev helt besat af det«, siger hun. Fremtidsplanerne for Fårö skulle simpelthen på plads, før hun kunne komme videre med sit eget arbejde.

Gennem årene diskuterede hun ofte sine bøger med sin far, og arbejdet med at sikre hans sted betød, at hun kon-

SAMLET. Kun sjældent var Linn Ullmann sammen med både sin mor og sin far. Her er det arbejdet med filmen 'Hvisken og råb' fra 1972, der bringer familien sammen. Bergman instruerer, og Liv Ullmann har en af de centrale roller. Foto: Bo-Erik Gyberg/Scanpix

stant fik påmindelser om det, han havde gentaget for hende. At en kunstner ikke er noget, hvis vedkommende ikke arbejder. Det er i det hårde, konstante arbejde, at indsatsen skal lægges.

Opslugt i New York

Linn Ullmanns egen vej til arbejdet som forfatter har været lang og snørklet. Som ung var hun helt opslugt af dansen, og *bevægelsen* som tema er stadig noget, der fascinerer hende, når hun skriver. Men som ung var det den helt fysiske del af dansen, der fortryllede hende. Lige indtil den dag, da hun fik besked om, at hendes potentiale ikke rakte til at blive mere end almindeligt god. Hun ville aldrig blive rigtig god, og fra det øjeblik sagde hun farvel til dansen uden at se sig tilbage. Kan man ikke nå toppen, må man søge andre udfordringer.

En af de største afstikkere, Linn Ullmann tog, før hun blev forfatter med udgangspunkt i Oslo, gik til USA. Her gik hun som teenager på high school og college, og senere valgte hun at studere litteratur på New York University. Hun blev så opslugt, at det begyndte at ligne en livsbane.

»Åh, jeg husker min første dag på universitetet«. Linn Ullmann ler højt og er på et sekund tilbage i metropolens akademiske haller.

»Jeg husker, hvordan den første professor kom ind ad døren. Han havde sådan en cape over skuldrene, og han var så flot at se på. Det var oven i købet i filosofi, og tænk engang, at man sidder der og for første gang hører nogen forklare Aristoteles' tanker. Professoren snakkede også om Gud, og at Gud er tavs, fordi Gud lytter. Det er ikke, fordi han ikke bekymrer sig om dig, men fordi han ►

**Herregud.
Jeg havde slået**

**Herregud.
Jeg havde slået
sådan en som
mig ned**

Blå bog
Linn Ullmann

Norsk forfatter. Født 9. august 1966 i Oslo, Norge. Teaterskole i New York, USA. Litteraturstudier ved New York University, hvorfra hun fik sin kandidatgrad i 1988.

Debuterede i 1998 med romanen 'Før du sovner' (da. 'Før du sover', 1999). På dansk er endvidere kommet 'Når jeg er hos dig' (2002), 'Nåde' (2003), 'Et velsignet barn' (2006) og 'Det dyrebare' (2012).

Linn Ullmann har modtaget flere priser blandt andre den norske læserpris for 'Nåde' 2002 og Amalie Skram-prisen 2007.

Research: Politikens Bibliotek

Research: Politikens Bibliotek

»Der findes nærmest ikke én slap sætning i denne roman, som er en solid, og også smuk, tilføjelse til et særpræget forfatterskab«

DAGBLADET, NORGE

»(...) en forfatter, der hviler i sin historie, skriver som en sprogets kontrolfreak og tilmed tør sno – selv de mandlige – karakterer om sin lillefinger«

POLITIKEN

»Og alle lyver og fortrænger de, enten fordi erindrungen bedrager dem, eller fordi deres historie bliver lettere at bære, hvis bare den ser lidt anderledes ud«

KLASSEKAMPEN

KLASSEKAMPEN

Ekstotiske Oslo

»Men jeg kom aldrig tilbage på den måde. I stedet giftede jeg mig. Det var meget modsætningsfyldt. Jeg kom lige fra Greenwich Village til en af Oslos forstæder, hvor jeg nu var gift«.

»Min far førte mig til op til alteret, og det var et bryllup med både slør og slæb. Vi Bergman'er har altid elsket det borgerlige liv«, sagde han til mig på bryllupsdagen, og han giftede sig jo også selv fem gange«, siger Linn Ullmann.

Selv om ægteskabet dengang ikke holdt, klarede hun sig rigtig godt i sin nye, norske virkelighed. På Dagbladet blev hun hurtigt en kendt og frygtet kritiker og debattør, og ingen ville have undret sig et sekund, hvis hun havde fortsat på den kurs, til hun skulle pensioneres. Hun var velskrivende, indsigtfuld og tilsyneladende frygtløs.

»Jeg ville så gerne skrive, og jeg havde en ide til en roman«, fortæller hun den dag i Oslo.

Derefter tog hun fri fra avisen i fire måneder, som selvfølgelig blev til flere, men hele vejen tænkte hun, at dette bare var en slags pause, og at hun skulle tilbage på avisen for at passe sit job som kulturjournalist. For at udgive bøger var ikke alene en uimodståelig fristelse, det var samtidig skræmmende. *Skum-melt*, som hun siger.

Da debutbogen udkom, var hun helt uforberedt på den mediestorm, der rejste sig. Hun spekulerede overhovedet ikke på, at omverdenen straks ville placere hende i en virkelighed, hvor Liv Ullmann og Ingmar Bergman var referen-

»Jeg var kommet væk fra det. Nu var jeg jo 31 år, journalist, skilt og havde barn. Det var virkelig svært med det fokus, der kom på mig«, siger Linn Ullmann.

Selvkritiker

»Som kritiker gikk jeg rundt i den overbevisning, at selv om jeg gav en negativ kritikk, som var velbegrunnet og klog, så ville forfatteren nok egentlig synes, at det var både interessant og klokt«, sier Linn Ullmann og tager sin mest ironiske stemmeføring på.

»Nu forstår jeg, hvorfor der kan være hævnplaner over for kritikere. Hvem var denne 29-årige kvinde, der kunne tro, at en forfatter ville synes, det var interessant og blive glad, hvis man skrev noget negativt om ham? Herregud. Jeg havde slået sådan en som mig ned«, fryser Ullmann.

»Det er jo en blotlægning af dig selv. Selv om jeg holder mig til fiktionen, forsøger jeg at skrive ærligt og at skrive mig hen imod det, som er sårbart, eller det jeg er bange for«, siger hun.

I den aktuelle roman er et afgørende omdrejningspunkt, at en barnepige forsvinder og siden bliver fundet nedgravet og myrdet. Ægteparret Jon og Siri, der har barnepigen Mille boende, ser også deres fælles kærlighed forsvinde, og det samme sker med Jons evne til at arbejde som forfatter. Han får simpelt hen en skriveblokering, der kunne

minde om den skriveblokering, Linn Ullmann selv fik under arbejdet med 'Det dyrebare'.

Den stærkt problematiske blokering er ikke det eneste sted, hvor man kan trække en parallel til forfatteren selv. Det sker faktisk allerede i åbningsscenen af første kapitel. Tre drenge har gravet en skat ned. De har hver især bidraget med 250 kr., en autografbog fra fodboldklubben Liverpool og et dyrt smykke tilhørende den enes mor. To af drengene, Gunnar og Ole Kristian, mener efter et stykke tid, at skatten har ligget der længe nok. De må grave den op. Simen er uenig. En skat er kun en skat, så længe den er gemt væk. Men flertallet vinder. Problemet er bare, at drengene ikke kan huske, hvor skatten ligger, så de graver det forkerte sted. Og finder pigen Mille, som forsvandt to år tidligere.

Urskatten på Fårö

Simen er det tætteste, man kommer på et talerør for Linn Ullmann selv. Hun kan ikke helt forklare hvorfor, men ligesom drengen på 11 år mener hun, at en skat skal blive, hvor den er.

»Jeg har også gravet skatte ned i mit liv, og nogle af dem er glemt, fordi de blev gravet op. Men på Fårö har jeg gravet en skat ned sammen med min far. Det er på en måde urskatten i mit liv. Det var ham, der sagde, vi skulle grave en skat ned. Jeg var vel ni år. Du skal lægge noget i, som er dyrebart, vældig dyrebart for dig, sagde han. Jeg lagde et lille armbånd, jeg havde fået af ham«.

Faderen lagde en hjatand i, som han ellers havde liggende på sit skrivebord.

»I dag er jeg i tvivl om, hvorvidt det nu også var en ægte hjatand, men han sagde, den var meget værdifuld. Ja, det var nærmest, som om han selv havde hevet den ud af kæften på hajen, for han var jo den allermægtigste. Den skat ligger stadig et sted på stranden på Fårö«.

Det ligger lige for at lægge en fortolkning ind i hendes roman, hvor alle synes at have hemmeligheder for hinanden. Man kunne ret nemt læse forfatteren derhen, at man skal passe på, hvad man graver frem, for måske bliver livet bare ubehageligt af at få hemmelighederne frem i lyset.

»Ja, måske kan man tænke sådan, men jeg tænker meget sjældent på, at tingene skal være symbol på noget, når jeg skriver. På engelsk findes der et ord, der hedder *Let dead dogs be buried*, og man skal da være varsom med at grave ting op«, siger forfatteren.

I hendes roman er fundet og opgravningen af den døde pige den store igangsætter af begivenhederne.

»I alle mine bøger er der folk, som dør ret voldsomt«, siger Linn Ullmann. Ligesom Aksel Sandemose skriver hun romaner om mord og kærlighed, men hun understreger, at det jo ikke er krimier. I hendes bøger bliver roen ikke som i krimien genoprettet, så alle kan ånde lettet op, fordi kaos er afløst af orden.

»Det har noget at gøre med den kontrakt, man indgår med læseren. Som forfatter indgår jeg også en kontrakt med læseren, men det er ikke den samme kontrakt som i krimierne. Min kontrakt er, at jeg må prøve at være så sandfærdig, som jeg kan. Det har sin indbyggede modsætning, eftersom jeg jo skriver skønlitteratur«, siger Linn Ullmann og ler. Ikke kun fordi skønlitteraturen jo er opdigtet, men også fordi hun ind-

imellem åbenlyst leger med selvbiografiske elementer.

Dansen om biografien

Som både forfatter og samfundsdebator har hun naturligvis set, hvordan det selvbiografiske i disse år slår igennem i litteraturen, mest synligt hos Karl Ove Knausgård. Hun har endnu ikke læst alle seks bind af 'Min kamp', men når hun er igennem, er det et projekt, hun vil gå dybere ned i. Hun må næsten lægge bånd på sig selv for ikke at komme med de analyser, hun tydeligvis går og formulerer for sig selv. Om projektet vil hun dog godt sige, at dets kvaliteter er åbenlyse og umulige at afvise, men hun mener også, at en afgørende forudsætning for den opmærksomhed, det har fået, er forfatterens køn og hans dans om forfatterrollen.

»Hos Knausgård ser vi den fortvivlede mand, hvis far dør. Vi ser ham med kvinden, ensomheden, skammen og med kunstnerdrømmen. Det er rigtig mange arketyper på en gang, og det er noget helt andet, end hvis jeg havde skrevet 'Min kamp' i seks bind. Det er jeg helt sikker på. En mand passer meget bedre ind i myterne, end tilfældet er med en kvinde«, siger Linn Ullmann.

Men har hun ret? Måske har hun igen

–for et øjeblik– fortrængt, at hun har en helt særlig baggrund, som læsere og forlæggere over hele verden ville kaste sig over, hvis hun beskrev den i detaljer.

Overvejer du, hvor tæt du vil gå på dit eget liv i romanerne?

»Man kan være selvbiografisk på mange måder. Det kan være en blanding af egne oplevelser, men det kan også være, hvad du har læst, hvem du omgiver dig med, hvor du bor, og hvilken musik du hører. Både Knausgård og Strindberg har sagt, at de vil skrive tingene, præcis som de er, og sådan tænker jeg da også selv. Men jeg tænker, at jeg bruger skønlitteraturen og fiktionen til at komme *endnu* tættere på, hvordan det er. Hvis jeg bare er mig, og hvis dem, jeg skriver om, bare er dem, de er, så vil jeg automatisk begynde at begrænse mig selv. Jeg vil nok prøve at beskytte nogen eller forsøge at charmere mig ind hos andre. Eller gøre mig interessant«, siger Linn Ullmann.

Som hun ser det, vil den rene selvbiografi føde nogle nye dagsordener, hun slet ikke ville kunne styre.

»Derfor er fiktionen et vidunderligt middel til at komme frem til det samme. Fiktionen er en måde at være mere sandfærdig på. Mere nådesløs og brutal, hvis det er nødvendigt. Eller mere

øm. For mig er fiktionen meget bedre, for jeg er alt for lukket og genert, og formentlig også alt for forfængelig og usikker til at skrive selvbiografisk«.

Men selvfølgelig ved datteren af Nordens kulturelle *power couple*, at hendes biografi ligger under det hele, og at læserne også ved det. Derfor dukker der også små brudstykker op i nogle af romanerne. Både i den aktuelle roman, 'Det dyrebare', og i en tidligere roman optræder der en faderskikkelse, som isolerer sig ude på en ø, Fårö, eller noget der ligner. I den nye roman optræder også en mormor, som var en kendt boghandler, som hendes egen mormor var.

»Det er klart, at jeg leger med min egen selvbiografi, og det ved jeg også, når jeg skriver, for mine forældre har været ekstremt offentlige personer, og jeg skriver selv bøger, så på den måde er det da en slags, hvad er det, du kalder det ... drilleri«, siger Linn Ullmann og smager på det danske ord.

Måske er det et af de ord, hun med årene skal skrive ind i den mikroskopiske bog, hun denne dag bærer i en kæde om halsen. Bogen skal indeholde kloge ting, men hun er blevet i tvivl om, hvad hun overhovedet tør notere i den. Vi taler om det, da jeg spørger, hvorfor hun i romanerne skriver om det, hun kalder kærlighedsforsøg. Ofte forsøg, der ikke falder særlig heldigt ud.

»En dag var jeg ude på et bibliotek for at tale om 'Det dyrebare'. Bagefter tog en gammel dame mig i hånden og sagde, at hun troede, det ville gå rigtig godt for Jon og Siri fra romanen. Det blev jeg rigtig glad for, eftersom der jo findes kærlighed imellem dem«.

Undervejs i arrangementet havde Linn Ullmann citeret første linje fra Lev Tolstojs 'Anna Karenina' om, at alle lykkelige familier ligner hinanden, men at alle ulykkelige familier er ulykkelige på deres helt egen måde. Citatet skulle være en slags legitimering af, at forfattere altid vælger at skrive om det, der ikke fungerer.

»Da var der en blandt publikum, der spurgte, om det egentlig ikke forholdt sig modsat. At alle ulykkelige familier ligner hinanden, men at alle lykkelige familier er lykkelige på deres helt egen måde. Jo, sagde jeg, det er da klart, og kort efter sendte forfatteren Jan Kjærstad mig et udklip, hvor der stod præcis det samme, så måske skal man helt revidere måden at skrive på. Er det egentlig muligt at skrive om lykke? Det har jeg tænkt meget på. Men lyset findes. Det dyrebare findes. Kærlighedsøjeblikket. Det lykkelige øjeblik findes. Men det er en udfordring at skrive om det«.

Linn Ullmann bladrer lidt i sin lillebitte bog.

Jeg spørger, hvad der står i den.

»Det siger jeg ikke. Kloge ting. Jeg vurderer dem benhårdt. Ud fra et evigheds-perspektiv, men det er egentlig et vanskeligt projekt. Nogle gange tænker jeg, at en ting er meget klogt sagt, men når jeg så vågner dagen efter, er det alligevel ikke så klogt. Men sådan er det jo. Når selv Tolstojs første linje i 'Anna Karenina' viser sig måske at være helt modsat, så er det jo svært«.

carsten.andersen@pol.dk

Linn Ullmanns roman 'Det dyrebare' er netop udkommet på dansk på forlaget Lindhardt og Ringhof. Forfatteren fortæller om sit forfatter-skab i Dronningesalen på Det Kongelige Bibliotek 21. maj kl. 20.